

педагогічних ситуацій, які дозволили вводити студента в мікросередовище, змодельоване нами, що потребувало вирішення конкретних завдань з установкою на формування у студентів гуманістичної спрямованості як компонента професіоналізму. Одночасно слід підкреслити важливість розкриття таких механізмів, які б дозволили посилити роль інших навчальних предметів у формуванні гуманістичної спрямованості в процесі професійної підготовки.

Більш глибоке вивчення проблеми дає змогу зробити висновки про те, що будь-яка система людських дій стає можливою лише на основі актуалізації механізму свідомого оцінювання власної діяльності, завдяки чому можна програмувати адекватну діяльність і контролювати її реалізацію. Дефіцит самопізнання, як і дефіцит відповідних зразків, з якими можна порівняти свою діяльність, негативно впливають на розвиток професіоналізації.

Таким чином, гуманізація особистості студента і гуманізація вищої освіти сьогодні – це нагальна потреба, оскільки наукові знання, технічний та економічний прогрес, сама професійна підприємницька діяльність, повинні бути детермінованими і підпорядкованими гуманістичним загальнолюдським цінностям і цілям. Лише наповнюючи освітній процес гуманістичним змістом, створюючи оптимальні умови для розкриття і розвитку студента, можна вирішити педагогічне завдання щодо формування його гуманістичних рис та якостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малахов В.А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2000. – 384с.
2. Роджерс К. К науке о личности // История зарубежной психологии / Под ред. И.Я. Гальперина. – М.: МГУ, 1986. – С. 200-230.
3. Балл Г.О. Психолого-педагогічні засади гуманізації освіти // Освіта і управління. – 1997. – №2. - Т.1. – С. 21-36.
4. Зязюн І.А. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу // Рідна школа. – 2000. – №8. – С. 8-13.
5. Щекин Г.В. Практическая психология менеджмента. – К.: Украина, 1994. – 399 с.

УДК [378.937 : 37.036] : 001

НАУКОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СУТНОСТІ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

Пономарьова О.М., аспірант

Луганський національний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка

Стаття розглядає проблему наукової інтерпретації сутності музично-естетичних орієнтацій особистості, дозволяє виділити основні підходи до наукового осмислення музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів у системі їхньої професійно-педагогічної підготовки.

Ключові слова: музично-естетичні орієнтації, майбутні учителі, професійно-педагогічна підготовка.

Пономарева Е.Н. НАУЧНАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ СУЩНОСТИ МУЗЫКАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКИХ ОРИЕНТАЦИЙ ЛИЧНОСТИ / Луганский национальный педагогический университет им. Т.Г. Шевченко, Украина.

Статья рассматривает проблему научной интерпретации сущности музыкально-эстетических ориентаций личности, позволяет выделить основные подходы к научному

осмыслению музыкально-эстетических ориентаций будущих учителей в системе их профессионально-педагогической подготовки.

Ключевые слова: музыкально-эстетические ориентации, будущие учителя, профессионально-эстетическая подготовка.

Ponomarjova H.N. SCIENTIFIC INTERPRETATION OF MUSICAL AESTHETIC PERSONAL ORIENTATION'S ESSENCE / Lugansk National pedagogical university named by T.G. Shevchenko, Ukraine.

The article is devoted to the problem of scientific interpretation of musical aesthetic personal orientation's essence, allows detaching main approaches to scientific interpretation of musical aesthetic orientation of future theaters in the system of their professional aesthetic preparation.

Key words: musical aesthetic orientation, future theaters, professional aesthetic preparation.

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується подальшим пошуком засобів впливу на особистість з метою підготовки її до життя, глибокого освоєння матеріальних і духовних цінностей, розвитку творчих сил і можливостей. Значні резерви оптимізації навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі пов'язані з особистістю вчителя та його професійної підготовкою в системі вищої освіти. Саме тому особливо гострим сьогодні виявляється питання формування особистості педагога, здатного активно спиратися на власні духовні якості, використовувати в навчально-виховному процесі здобуті знання, вміння і навички, широко застосовувати на практиці систему цінностей, які набули актуального змісту і характеру.

Одним із важливих проявів професійної культури сучасного вчителя є сформовані музично-естетичні орієнтації, які характеризують його естетичне ставлення до дійсності і мистецтва, спонукають до активної взаємодії зі світом художньої культури, дозволяють встановлювати плідний діалог з проявами прекрасного під час спілкування з учнями, пізнання творів мистецтва, вирішення важливих питань організації життєдіяльності. Необхідність забезпечення належного рівня сформованості музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів зумовлює пошук відповіді на запитання щодо цінності цього важливого прояву професійної підготовки майбутнього вчителя, визначення його місця в системі збагачення духовно-практичних властивостей педагога.

У науковій літературі питання музично-естетичних орієнтацій вчителя знайшло певне осмислення. Ученими виділена низка теоретичних положень, які дозволяють інтерпретувати музично-естетичні орієнтації в тісному взаємозв'язку з розвитком суспільно-історичної практики, процесом збагачення цінностей художньої та естетичної культури, а також професійно-педагогічною діяльністю вчителя [1]. Тому метою статті став аналіз досвіду наукового осмислення цього явища, виявлення основних підходів до розкриття сутності музично-естетичних орієнтацій вчителя та визначення їх як соціальної, культурологічної та педагогічної категорії.

Музично-естетичне є соціальною категорією. Вона засвідчує динаміку в ставленні до цінностей музичної культури, а також ті процеси, які характеризують вплив суспільного життя на формування музично-естетичних орієнтацій особистості в різні історичні періоди. На основі аналізу соціально-історичної літератури можемо констатувати, що у різні періоди розвитку суспільства питання музично-естетичних орієнтацій особистості визначалося по-різному: як важливе соціальне питання, якому потрібно надавати пріоритетне значення, а також як питання, яке залишалося без належної уваги з боку суспільної практики.

На сучасному етапі суспільного розвитку питання музично-естетичних орієнтацій особистості набувають особливої гостроти у зв'язку з тим, зниження дії механізму впливу цінностей музичного мистецтва на процеси суспільно-культурної комунікації. Неосяжні масштаби інформаційного простору та його візуалізація, наявність сумнівної в художньо-естетичному морально-етичному відношенні інформації, у тому числі й

музичної, негативно впливають на формування музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів, гальмують процеси духовно-естетичного розвитку особистості.

Сьогодні загострюється потреба вирішення проблем екології національної духовно-культурної спадщини та людської свідомості, висувається завдання забезпечення освітнього процесу навчально-виховними методами і технологіями, спрямованими на вдосконалення психолого-педагогічних умов, осягнення і усвідомлення майбутніми вчителями духовно-культурних цінностей людства, спроможних гуманістично, культуротворчо, професійно орієнтувати особистість у соціокультурному просторі. Провідні вчені – В. Бутенко, Н. Миропольська, О. Олексюк та інші – наголошують на необхідності виховання творчої особистості, спроможної зберігати, відтворювати та примножувати систему національних і загальнолюдських цінностей.

Музично-естетичні орієнтації вчителя характеризують спрямованість і стан його соціальної активності. Вони є потужним механізмом, здатним здійснювати вплив на формування творчого ставлення до навколишнього світу. Формувати це ставлення можливо за допомогою професійних, аксіологічних, культурологічних, соціально-психологічних, правових знань. Адже формування завжди є процесом і результатом цілеспрямованих впливів соціального середовища, спадковості й активності особистості.

Музично-естетичні орієнтації вчителя значною мірою формуються під впливом музики, до якої прагне особистість, у музиці вона відчуває співзвучність зі своїми ідеалами. Оскільки музично-естетичні орієнтації вчителя є не лише мірою самовизначення, а й фактором особистісного та професійного впливу на підростаюче покоління в умовах шкільної практики, це надає музично-естетичним орієнтаціям особливого соціального значення, у якому відображається інтегроване поєднання особистісної, професійної та суспільної значимості вчителя.

Зазначимо, що музично-естетичні орієнтації особистості завжди визначаються її ставленням до системи цінностей: духовних, матеріальних, естетичних, художніх, музичних тощо. Цінність є фундаментальним поняттям філософії, пов'язаним зі змістоутворенням і з раціонально-почуттєвою стороною пізнання світу та законів суспільного буття і людського співіснування. Як своєрідна духовна міра предметів та явищ дійсності, цінність є духовним продуктом діяльності людини, у процесі якої відбувається становлення, розвиток, соціалізація особистості, виробляються її об'єктивні і суб'єктивні якості. Статусу цінності набуває діяльність, яка забезпечує умови створення, збереження, функціонування об'єктів системи цінностей – предметів і явищ мистецтва, культури тощо.

Поняття, які містять ціннісний зміст, людство використовує ще за часів глибокої давнини. Ціннісні аспекти життя суспільства, духовного світу людини цікавили вчених, філософів різних епох (І. Фіхте, Г. Гегель, І. Кант). Кожна епоха представляє шляхи формування системи загальнолюдських цінностей і суб'єктно-об'єктних взаємовідносин, етапи освоєння і розуміння цінності як регулюючого компоненту соціуму. У ХХІ ст. ці знання отримали назву «Філософія цінності». Першість у наданні аксіологічній думці філософського змісту належить Г. Лотце, який використовував такі поняття, як «значимість» і «цінність».

Аксіологічні проблеми з другої половини ХХІ ст. розглядалися не лише як філософські, а й вивчалися з позицій різних наукових галузей: естетики, психології, педагогіки, соціології, мистецтвознавства, музикознавства (І. Герbart, Ф. Достоевський, Ф. Ніцше, Г. Ріккерт, Л. Толстой, А. Шопенгауер та інші). У першій половині ХХ ст. аксіологічні питання знайшли подальший розвиток у феноменології (Н. Гартман, Е. Гуссерль), в екзистенціальній філософії (А. Камю, Ж. Сартр), у семантико-семіотичних напрямках філософії (Ч. Морріс, Б. Рассел), у теології (Ж. Маритен, Г. Марсель).

Особливою увагою до проблем ціннісних орієнтацій були відзначені дослідження вчених середини ХХ ст. (В. Василенко, О. Дробницький, М. Каган, Л. Столович, В. Ядов та інші). В. Тугарінов на підставі філософсько-естетичного підходу здійснив понятійно-теоретичний аналіз феномена цінності. Його наукові ідеї знайшли своє продовження в працях сучасних дослідників: В. Андрущенко, Г. Тарасової, Ю. Шарова та інші.

У сучасному дослідницькому полі функціонує велика кількість дефініції поняття цінності. Це, насамперед, позитивно й гуманістично спрямована ієрархічна й водночас рухливо-гнучка система пріоритетних сутностей, обраних особою соціальною, груповою чи суспільством в цілому специфічно-існуючі духовні орієнтири, які виступають своєрідним посередником між людиною й оточуючим її світом. Дослідники підкреслюють, що цінності умовно перебувають у двох станах – актуальному та потенційному. Актуальними дослідники вважають цінності, які функціонують у суспільстві, інші цінності вважаються потенційними, тими, що зберігаються (А. Сохор, М. Южанін та інші). Водночас, треба зазначити, що в ціннісній системі завжди існує розуміння двох типів цінностей, сенс яких визначається наявними потребами та інтересами вчителя, і тих, які навпаки – надають сенс існуванню, розвитку людини.

Цінністю визначається значимість об'єкта для суб'єкта, яка регулюється функціями даного об'єкта в життєдіяльності людини. Детермінована система особистісних цінностей залежить від об'єктивних факторів – соціально-історичних, політичних, економічних, релігійних, етнічних, а також від суб'єктивних – вікових і генетичних особливостей, задатків, здібностей, життєвого досвіду, програми розвитку особистості. При цьому цінність стає орієнтиром людської поведінки, основою соціального вибору, сенсом її поведінки і соціально-особистісного життя. Важливе значення в розв'язанні цих питань має концепція цінностей, яка розглядається з позиції суб'єктно-об'єктних відносин «як відношення об'єктивних властивостей явища або предмета до духовних потреб, інтересів, ідеалів і смаків людини».

Зазначимо, що проблема музично-естетичних орієнтацій розглядається вченими як важливий прояв соціальної практики. Це дозволяє інтерпретувати її сутність як:

- уміння особистості розбиратися в певних обставинах, ситуаціях музичного життя суспільства;
- спрямування поглядів та діяльності залежно від конкретних соціальних умов взаємодії з музичним мистецтвом;
- розрахунок на кого-небудь або що-небудь у сфері музичної діяльності;
- вміння швидко і правильно визначатись у навколишньому музичному середовищі;
- вміння визначати найкоротший шлях до розв'язання певної проблеми у сфері музичного мистецтва.

Учені, зокрема В. Водизинський, В. Ольшанський, А. Здравомислова, В. Ядов, прагнуть визначити передумови музично-естетичних орієнтацій особистості, розкрити їхню структуру та особливості соціального функціонування. При цьому ураховуються погляди Д. Узнадзе щодо установки особистості та її ролі у функціонуванні музично-естетичних орієнтацій. Бачимо, що дослідники інтерпретують ціннісні орієнтації як особливі фіксовані якості особистості, які дозволяють їй ранжувати об'єкти за їхньою значимістю, адже вони є регуляторами соціальної поведінки людини і певними спонукальними стимулами для досягнення визначених цілей. Музично-естетичні орієнтації особистості визначаються як співвідношення домінуючих у суспільстві музичних цінностей зі структурою особистості, з її найважливішими життєвими потребами, планами тощо.

При цьому важливо підкреслити, що розглядаючи музично-естетичні орієнтації особистості як соціальну категорію, учені намагаються виділити їх залежність не лише від зовнішніх, але й внутрішніх чинників. Вони вказують на те, що музично-естетичні орієнтації відтворюють певною мірою зміст соціального рівня спрямованості особистості, яка прагне взаємодіяти із значними для неї явищами музичного життя, ураховуючи при цьому такі прояви, як престиж, мода, естетичний смак тощо.

Музично-естетичні орієнтації є психологічною категорією, яка дозволяє констатувати складні процеси, що відбуваються на рівні свідомості особистості, торкаються її почуттів, мислення, уподобань, інтересів, смаків тощо. Можна бачити, що в психологічних дослідженнях учених (В. Ольшанський) феномен музично-естетичних орієнтацій осмислюється з позицій групової свідомості. Актуалізуючи увагу на психологічних аспектах функціонування музично-естетичних орієнтацій, дослідники В. Ядов, О. Здравомислова наголошують на тому, що це є певна система установок на цінності музичної культури суспільства і водночас це є компонент структури особистості, в якій закріплено певний досвід взаємодії з музичним мистецтвом.

Розглядаючи музично-естетичні орієнтації як систему фіксованих установок, В. Водзинський наголошує на ролі в цьому процесі емоцій, знань, переконань, нахилів та здібностей. В. Вілюнас досліджує психологічну зумовленість музично-естетичних орієнтацій, їх розвиток у взаємодії з емоційною сферою особистості. Із найважливішими компонентами особистості пов'язують розвиток музично-естетичних орієнтацій такі вчені, як В. Андрущенко, В. Водзинська, Я. Гудегек, О. Здравомислов та інші.

У психологічних дослідженнях, присвячених проблемі музично-естетичних орієнтацій особистості, наголошується на необхідності всебічного вивчення цього феномена. Так, І. Попова вважає доцільним вивчення музично-естетичних орієнтацій з урахуванням індивідуальної свідомості, Л. Фоміна визначає пріоритетним пошук соціальної спрямованості музично-естетичних орієнтацій, Є. Соколов пропонує розглядати музично-естетичні орієнтації як регуляторний чинник психологічного стану особистості, який може реалізувати експресивну, адаптивну, захисну, пізнавальну, координаційну та інші функції.

Безперечно, функціонування музично-естетичних орієнтацій у певних вікових групах має особливості, на яких наголошують дослідники. Так, О. Турянська вказує на те, що основу музично-естетичних орієнтацій учнівської молоді складає система емоційно-ціннісних відносин пізнавального та морально-етичного характеру, які переживаються особистістю та усвідомлюються, регулюють та спрямовують її життєдіяльність.

Із погляду Н. Максимчук, музично-естетичні орієнтації у студентському віці мають значно ширші параметри і тому можуть впливати на зміст, спрямованість інтересів, потреб, мотивів особистості, виконувати регулятивну функцію поведінки та професійної діяльності [2].

Важливою є тенденція у сфері наукового вивчення природи музично-естетичних орієнтацій особистості, яка полягає в прагненні вчених системно розглядати це явище. Так, О. Набока виділяє три аспекти музично-естетичних орієнтацій: філософський (відносно категорії «цінності»), соціально-психологічний (як механізм формування ціннісних орієнтацій та їх вплив на формування і розвиток особистості) та педагогічно-соціальний (як система соціальних зв'язків і залежностей), що визначають процес формування ціннісних орієнтацій). На думку автора, процес опосередкування і класифікації цінностей заснований на трьох принципах – на принципі ієрархізації з виділенням домінуючих цінностей; на принципі впорядкування цінностей і норм, представляючи розподіл за різними сферами діяльності; на принципі розподілу цінностей за різними соціальними прошарками [3].

У науковому пошуку В. Дряпіки музично-естетичні орієнтації осмислюються як відносно стійка система «фіксованих установок інтегративної спрямованості особистості, що зумовлена певними цінностями і виражається в здатності цілісного усвідомлення і переживання явищ дійсності і мистецтва, готовності до здійснення вибіркової оцінної діяльності й у мотивації певного ставлення до них людини». На його думку, музично-естетична орієнтація є досить складним утворенням, яке відображає різні рівні й форми взаємодії суспільного та індивідуального в особі, а також характеризує спрямованість і зміст її соціальної активності, сприяє усвідомленню того, як людина орієнтується в системі та в якому напрямку ціннісна система орієнтує людську поведінку [4, 18].

Немає сумніву в тому, що музично-естетичні орієнтації засвідчують певне ставлення особистості до явищ, цінностей, подій музичного життя. При цьому особистість виявляє ставлення до того, що є позитивним чи негативним в об'єкті впливу. У неї формується установка на подальші дії щодо об'єкта впливу та відповідного соціального оточення. Але складність питання виявляється в тому, що в суспільній практиці немає єдиного погляду щодо існування в музичній сфері позитивних чи негативних цінностей, відсутня достатньо чітка систематизація існуючих у музиці цінностей, потребують відповідної структуризації і самі музично-естетичні орієнтації з урахуванням психологічних особливостей розвитку особистості. При цьому можемо бачити, що окремі дослідники намагаються виокремити музично-естетичні цінності, фінальні, інструментальні, похідні; підкреслюють, що структура музично-естетичних орієнтацій завжди репрезентує динамічну ієрархічну систему особистості. Адже певні музичні цінності для одного індивіда здаються фінальними, а для іншого – інструментальними чи похідними.

Музично-естетичні орієнтації є культурологічною категорією. Це пов'язано з тим, що в процесі становлення музичної культури суспільства збагачується не лише зміст і форма музичних творів, цінностей музично-естетичної культури, але й удосконалюється людина, її здатність до глибокого освоєння прекрасного. При цьому відбуваються процеси культурологічного змісту, які безпосередньо торкаються змісту і структури музично-естетичних орієнтацій особистості. На прикладі окремих наукових досліджень можемо констатувати, що відбуваються достатньо складні процеси, що характеризують динаміку музично-естетичних орієнтацій учнівської та студентської молоді. Зокрема В. Ядов акцентує увагу на процесах, які мають місце на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях структури музично-естетичних орієнтацій. О. Здравомислов розглядає культуротворчі компоненти музично-естетичних орієнтацій особистості такі прояви, як інтереси, потреби, установки, сприйняття, оцінки, художній смак та ін. Такої ж думки дотримуються дослідники В. Дряпіка, Л. Коваль, В. Мухіна, І. Нужна, Н. Савченко, які вказують на збагачення в сучасних умовах структури музично-естетичних орієнтацій за рахунок того, що більш глибокого змісту набувають інтереси, потреби, смаки, ідеали та установки особистості. Крім того, між вказаними проявами естетичної свідомості (почуття, інтереси, потреби, ідеали, оцінки, сприйняття, смак та установки) дедалі утворюються складні зв'язки, відбувається їх взаємодоповнення, що свідчить про набуття музично-естетичними орієнтаціями особливого статусу в системі культуротворчих процесів як суспільства в цілому, так і окремої особистості.

Регульовані з боку суспільного середовища та особистісних спонукань установки, прагнення та дії впливають на зміст естетичного ставлення до музичного мистецтва.

Як мотиви музично-естетичних орієнтацій можуть виступати почуття, емоції, ціннісні установки, інтереси, потреби, смаки та ідеали. На зміст музично-естетичних орієнтацій впливає досвід особистості, пов'язаний із прийняттям, осмисленням, аналізом, оцінкою та інтерпретацією музичних творів. При цьому, оцінка музичного явища здійснюється на основі когнітивного досвіду, перцептивної установки, процесу сприйняття та

апперативної дії мислення. Це дозволяє особистості не лише орієнтуватися в певній системі музично-естетичних цінностей, їх сприйняття та комунікації, але комплексно здійснювати вибірккову селекційну діяльність у сфері музичної культури та навколишнього музично-естетичного середовища.

Музично-естетичні орієнтації особистості як носія і виразника певних цінностей слід розглядати як важливий прояв культуротворчих процесів. Як зазначає Н. Савченко, музично-естетичні орієнтації являють собою відносно стійку систему художньо-естетичних установок, що зумовлюється певними цінностями і виражається у здатності особистості до цілісного переживання, усвідомлення та готовності до здійснення оцінної діяльності у сфері музично-естетичного освоєння дійсності. На думку дослідника, музично-естетичні орієнтації являють собою особливий спосіб диференціації музичних явищ та цінностей з урахуванням їх естетичної значущості. Це означає, що виявляючи музично-естетичні орієнтації, особистість тим самим активно діє у напрямку культуротворчості, визначає конкретні способи освоєння певних проявів музичної культури суспільства, здійснює вибірккову диференціацію того музично-естетичного матеріалу, який набуває особливої актуальності, значущості тощо.

Під впливом цінностей музичної культури, поширених у суспільній практиці музичних творів, знаходять свій розвиток музично-естетичні орієнтації особистості. Це означає, що вони наповнюються певним естетичним змістом, орієнтиром особистості при цьому слугують лише ті музичні цінності, у яких людина відчуває потребу, інтерес, які відповідають особистісно визначеним смаковим уподобанням, ідеалам, критеріям оцінки прекрасного в мистецтві. У тих випадках, коли особистість зорієнтована на споживання псевдоцінностей масової культури, має негативно забарвлені музично-естетичні орієнтації, виникає необхідність внесення у сферу її естетичного ставлення відповідної корекції шляхом утвердження в естетичній свідомості високих критеріїв відбору та оцінки музичного матеріалу.

Важливою ознакою музично-естетичних орієнтацій особистості як культурологічного процесу є те, що вони формуються і функціонують у системі суб'єктно-об'єктних і суб'єктно-суб'єктних відносин. Суб'єктно-об'єктні відносини виникають у процесі сприйняття, усвідомлення, аналізу, інтерпретації, оцінки зразків музичної творчості та художньої культури. Суб'єктно-суб'єктні відносини базуються на діалогічних і полілогічних засадах соціокультурної комунікації, у процесі якої особистості обмінюються інформацією, судженнями, оцінками та здатні до взаємовпливу, створюючи певні умови формування художньо-естетичних ідеалів та смаків.

Як культурологічне явище музично-естетичні орієнтації вчителя відтворюють певною мірою ті процеси, які є характерними для людей, пов'язаних із творчістю. Адже композитори під час створення своїх пісень, інструментальної музики тощо виявляють певну музично-естетичну спрямованість, прагнення занести певні почуття і думки, які вони вважають важливими для суспільства і людей. Цим самим вони закладають необхідну основу для реалізації відповідних музично-естетичних орієнтацій широкою аудиторії. У процесі сприйняття творів музичного мистецтва відбувається формування музично-естетичних орієнтацій. Головним чинником при цьому залишається авторський задум, втілений у музичному матеріалі. Як підкреслює Ю. Борев, психологія художнього сприйняття є дзеркальною по відношенню до психології художньої творчості. Розуміння творчих установок композитора, механізмів втілення творчого задуму розширює аспекти сприймання, створює когнітивну базу для пізнавально-дослідницької, творчої діяльності особистості. Тому важливо, щоб світоглядна, художня, змістовно-смыслова спрямованість творчої орієнтації композитора, впливала на процеси орієнтування в мистецтві і житті на організацію і управління процесом формування музично-естетичних орієнтацій особистості,

допомагала здійснювати регулятивну, корекційну, когнітивну, емпатійну та інші функції в процесі організації художньо-естетичної освіти молоді.

Ураховуючи зазначені вище положення, окремі дослідники вбачають у музично-естетичних орієнтаціях необхідний етап забезпечення культуротворчих процесів. Так, дослідник Г. Тарасов, вивчаючи процеси сприйняття музичної культури, пропонує розглядати музично-естетичні орієнтації на засоби мистецтва, тому що ця система засобів зорієнтована на типовий спосіб індивідуального освоєння естетичного в мистецтві. Вона торкається індивідуально-особистісної сфери людини, семантики її ціннісного ставлення до дійсності і мистецтва, життєвих мотивів, ідеалів тощо.

Для музично-естетичних орієнтацій особистості важливими є творчі задуми авторів музичних творів, які певною мірою відображають етапи і фрагменти творчого процесу, зокрема передумови виникнення творчої ідеї, авторські можливості, потреби, наміри, спонукання та цілі творчості, завдання, установки, елементи теми і композиції, оцінні критерії композитора та ін. Як витоки творчих орієнтирів дослідник О. Муха виділяє ті, що стосуються реальної дійсності (ідейно-тематичні змістові орієнтири), автора художнього твору (суб'єктивно-психологічні орієнтири) і світу музики в цілому (специфічно-музичні орієнтири). У цьому, на думку вченого, відображається об'єктивно-загальна, суб'єктивно-особистісна та музично-іманентна логіка розвитку творчих орієнтирів. При цьому наголошується на ролі соціально-історичних (загальних), суб'єктивно-психологічних (особистісних) та культуро-динамічних (музичних) орієнтирів, підкреслюється їх мінливий характер і можливість змін у процесі творчості.

Безперечно, у сучасній практиці функціонування музичних творів виходять за межі суто авторського бачення чи відчуття музичного образу. На творчі орієнтири музичного твору впливають виконавці, звукоаранжувальники, звукорежисери, що значно ускладнює музично-естетичний зміст, вимагає від особистості відповідної підготовки, досвіду естетичної взаємодії зі світом музики. Про це пише В. Дряпіка, наголошуючи, що специфічність музики полягає в тому, що існує «первинний», композиторський і «вторинний» виконавський різновид творчості. Сьогодні багато творів виконуються авторами, звучать у записі авторських концертів, обминаючи видавництва і діяльність виконавців-інтерпретаторів. Водночас, існує чимало музичної продукції, яка є популярною, але вона не зафіксована в нотному вигляді (джазові, рокові імпровізації, різновиди поп-музики). Сьогодні процес створення і виконання музики іноді виключає нотний запис. Комп'ютерна техніка дозволяє бачити звук на моніторі, відтворювати його можливостями процесора і звукоаранжувальника в нотному записі. У контексті технічних можливостей проблема авторства змінює звичний смисл – виникає своєрідне співавторство композитора і звукорежисера, іноді автор, звукорежисер, саунд-дизайнер і виконавець зосереджені в одній особі [5, 31].

Визначення творчих орієнтирів авторів та виконавців-інтерпретаторів музичних творів можна розглядати як один із шляхів освоєння художніх образів, пізнання світоглядних позицій композиторів та виконавців, їхнього майстерності та доцільності залучення їхньої творчого доробку до навчально-виховного процесу. Характеристика творчих композиторських орієнтирів може певним чином збігатися з окремими ознаками музично-естетичних орієнтацій особистості, що сприятиме гармонізації важливих складових цього процесу.

Композиторські творчі орієнтири є важливими для формування музично-естетичних орієнтацій слухачів. Адже вони розкривають підсистему відповідних орієнтирів автора, які впливають на естетичну свідомість, відображають естетичне ставлення композитора до дійсності, дозволяють спів ставляти авторські почуття та уявлення про прекрасне з естетичним досвідом слухачів, збагачують свідомість та формують особистість за

законами краси. Актуалізація уваги на творчих орієнтирах композиторів, найважливіших аспектах створення та функціонування музичного мистецтва дозволяє набути необхідних знань та досвіду музично-естетичного орієнтування, формує потребу у творчій діяльності, саморозвитку та самовдосконаленні особистості.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок про те, що музично-естетичні орієнтації вчителя є складним духовно-практичним утворенням, яке спонукає до активної взаємодії зі світом мистецтва, дозволяє успішно вирішувати складні питання професійно-педагогічного змісту. Здійснений нами теоретичний аналіз дозволяє константувати, що музично-естетичні орієнтації вчителя по-різному інтерпретуються вченими, що дозволяє розглядати їх як соціальну, психологічну та культурологічну категорію. Характерними ознаками музично-естетичних орієнтацій як чинника професійно-педагогічної діяльності вчителя є їх особистісна зумовленість, тісний зв'язок з цінностями світової та національної художньої культури, системний характер виявлення, індивідуальні особливості прояву, опора на різні види досвіду взаємодії з мистецтвом, а також активне залучення до навчально-виховного процесу. Усе це засвідчує необхідність цілеспрямованого формування музично-естетичних орієнтацій учителів та створення для цього необхідних педагогічних умов у системі професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутенко В.Г. Художньо-естетична освіта молоді, модернізації // Педагогіка вищої та середньої школи. – Вип. 10. – Кривий Ріг, 2005. – С. 3-10.
2. Максимчук Н.П. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки: Автореф. дис...канд. псих. наук: 19.00.07 / К., 2000. – 20 с.
3. Набока О.Г. Формування ціннісних орієнтацій у старшокласників спеціальних класів економічного профілю: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. / Слов'янськ, 2001. – 206 с.
4. Дряпіка В.І. Орієнтації студентської молоді на цінності музичної культури (соціально-педагогічний аспект). – К.–Кировоград: Державне Центрально-Українське видавництво, 1997. – 215 с.
5. Дряпіка В.І. Теорія і практика формування ціннісних орієнтацій педагога-музиканта: Навчальний посібник. – К., Кировоград, Ужгород: Лира, 2000. – 228 с.